

Jogtudományi irodalom.

1. Magyar nyelven.

A jogtudományt csak egyetlen egy magyar mű képviseli, s ez Cserei Farkas¹⁾ munkája: „Magyar és székely asszonyok törvénye“, s ez is csak századunkban (Kolozsvár 1800) jelent meg. Csereit műve megírására részint a külföldiek példája indította, mint maga mondja előszavában („Írásával oda céloztam, hogy midőn hazánk, nem ze tünk dolgairól az hosszas békesség sok szép könyveket készített csak az én időmben is, ennyi részében is dolgainknak alább valók ne lennének más nemzeteknél, kik magok is' asszonyi rendeknek dolgairól s törvényeiről is könyveket irtak, kibocsátván azokat szabados olvasásra.“); részint pedig az a nemes cél lebegett szeme előtt, hogy az elhagyott özvegyeknek és árváknak útmutatást adjon, mikép védelmezhetik magukat megtámadóik ellen.

---

¹⁾ Benkő Transsylv. II. 445. Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (B. Szemle VI. 1859. 47.)

2. *Latin nyelven.*

A magyar jogtudományi irodalom egyetlen képviselője, Cserei Farkas mellett egész sora áll a jeles latin íróknak, melynek: Kollár Ádám, Szegedy János, Jóni János, Köleséri Sámuel, Bod Péter s mások.

Kora legkitünőbb tudósainak egyike Kollár Ádám¹⁾ volt. A jeles férfiú 1718-ban Terhován született s miután Besztercebányán és Selmecen alsóbb iskoláit elvégezte, 1737-ben a jezsuita rendbe lépett. Tanulmányait a bécsi egyetemen folytatta, s ezek végeztével Szent-Miklósra ment tanárnak, honnan nemsokára ismét visszatért a bécsi egyetemre a keleti nyelvek tanulása végett, s itt a szerzetes ruhát 1748-ban letette. Eleinte az udvari könyvtárban irnokoskodott, s a mellett a görög nyelvet tanította. Ez időben jelent meg a magyar királyt megillető egyházi pártfogói hatalomról írt munkája: „*Historiae diplomaticae juris patronatus apostolicorum Hungariae regum libri tres*“ (Bécs 1762.), mely széles történeti és jogtudományi ismereteiről tesz tanúságot. Három kérdés tisztázását tűzte a szerző e műben maga elé: a magyarok megtérítését Róma által, a koronának innen való küldését, s harmadiknak a magyar egyház függetlenségét a római curiától. S mind a három kérdést szeren-

---

¹⁾ Horányi Memoria Hung. II. 409. Gyurikovics Gy. Kollár Ádámnak élete, tudós munkái stb. (Tud. Gyűjt. 1823. 3.) Szalay László. Kollár Á. mint jogtudós. (M. T. Társ. Évk. V. 1842. 289.) Fasc. Eccl. 1842. II. 288.

csésén megoldotta, vagy legalább közel vitte a megoldáshoz. Második műve: „De originibus et usu perpetuo potestatis legislatoriae circa sacra apostolicorum regum Hungariae“ (Bécs 1764.) Ez az u. n. territoriale systemának védelme és Magyarországra alkalmazása. Szeme előtt lebegett a francia egyháznak XIV. Lajos alatt 1682-ben hozott négy cikkelye, s hozzájuk hasonlókat akart régi okleveleinkből kivonni. Művét a lipcsei lap így dicsérte: „Ezen csödálatos irás, melynek becsét a Rómában reá kimondott tilalom még emelte, kimutatja igazi okát annak, miért van a magyar királyoknak hatalmuk, országuk egyházaiba püspököket kinevezni és egyházi ügyekben rendelkezéseket tenni, mert ezt eddig: „De jure patronatus . . .“ című munkájában Kollár maga is egy pápai bullából származtatta. Könyve sok hasznot tehet egyházunknak, legalább azzal, hogy némely udvarnak eszébe juttatja jogait, melyeket nem gyakorol.“¹⁾ Kollár 1772-ben könyvtárőr és udvari tanácsos lett, s ettől fogva számos jogtudományi munkát irt, melyek azonban már nem tartoznak korszakunkba.

Kollár után egy hozzá hasonló tehetségű és buzgalmú jogtudományi írónkat, Szegedy Jánost²⁾ kell megemlítenünk. Szegedy 1699-ben régi nemes családból született, 16 éves korában a jezsuita rendbe lépett, s később a tudori rangot elnyervén,

¹⁾ Tud. Gyűjt. 1823. IX. II.

²⁾ Bod. M. Athénás 257. Horányi Memoria Hung. III. 333. K a t o n a Hist. Crit. XXXIX. 1004. Fasc. Eccl. 1842. II. 289. S z i l á g y i S. Erdély irodalomtört. (Bud. Szemle VII. 1859. 244.)

részint mint hitelesítő szónok, részint mint a bölcsélet, hittudomány és jog tanára működött különböző helyeken; meghalt mint a nagyszombati papnevelőház igazgatója 1760-ban. Majdnem egész életét a hazai jog tanulmányozásának szentelék. Első és leg-hiresebb műve a „Tripartitum juris Ungarici tyrocinium“ (Nagyszombat 1734), melyben az összes magyar jog átnézetét kívánta nyújtani a Hármaskönyv rendében, de Verböczy művén kívül tekintettel volt a hazai jog egyéb kútforrásaira, sőt a római s a canoni jogra is. E munkája nagy tettségben részesült s öt kiadást ért. Ezt követték: „Rubricae sive synopses titulorum, capitum et articulorum universi juris Ungarici“ (Nagyszombat 1734), nyelvtani, jogi és történeti jegyzetekkel. — „Werböczius illustratus (U. o. 1740), Verböczy jegyzetes kiadása. „Decreta et vitae primorum Hungariae regum, qui Transsylvaniam possederunt“ (Kolozsvár 1744), melyről már megemlékeztünk. „Manuale jurisperitorum Ungariae“ (Győr 1749), mely a hazai, római és egyházi jog főszabályait foglalja magában. „Bipartita Cynosura universi juris Ungarici“ (Győr 1749), tárgymutató. „Assertor libertatis Ungaricae . . . Andreas II.“ (Győr 1750), mely II. Endre életét, az aranybulla szövegét és számos jegyzetet foglal magában. Végre „Andreas II. Saxonum in Transsylvania libertatis assertor.“ (Győr 1751), mely az erdélyi szászok kiváltságairól szól, történeti jegyzetekkel. — Szegedy többször említi a canoni s a római jog fontosságát, s ezekkel kapcsolatban fejtegeti a magyar jogi intézményeket; hangsúlyozza a magyar jogi forrá-

sok tanulmányozásának szükségét; hazája történetében egészen otthonos; s „iratait szent tisztelet lengi át az örökös igazság iránt.“¹⁾

A magyar közjogot tárgyalta Joni János²⁾ az iglói születésű híres jogtudós ily című munkájában: „De facie juris publici Hungariae“ (Jena 1717. és 1756.) Ugyanő irt a római jog használatáról hazánkban: „De usu et auctoritate juris civilis Romanorum in regno Hungariae“ (Lőcse 1718). Mind a kettő a kor jelesebb művei közé tartozik. — Répszeli László³⁾ jezsuita (1703—1763). „Syntagma juris Hungarici“ cím alatt Magyarország és Erdély nevezetesebb törvényeiről értekezett (Kolozsvár 1743). — Huszthy István⁴⁾ híres egri jogtanár tanítványai használatára egy munkát adott ki a polgári jogról, e cím alatt: „Jurisprudentia practica, seu commentarius novus in jus Hungaricum compositus“ (Buda 1745). — Rendek János⁵⁾ nagyszombati jogtanár pedig ily című munkát bocsátott közre: „Épitome seu compendium universae doctrinae legalis“ (Nagyszombat 1737), mely rövid, velős előadású kézikönyv. — Jeles mű még

¹⁾ Pauler Tivadar. Szegedy J. jellemzése. (Akad. Értes. 1856. 203.)

²⁾ Bod. M. Athénás 123. Horányi Memoria Hung II. 238. III. 694. Katona. Hist. Crit. XXXIX. 963.

³⁾ Horányi Memoria Hung. III. 164. Katona Hist. Crit. XXXIX. 995. Fasc. Eccl. 1842. II. 289.

⁴⁾ Bod. M. Athénás 112. Horányi Memoria Hung. II. 191. III. 696. Katona Hist. Crit. XXXIX. 960.

⁵⁾ Katona Hist. Crit. XXXIX. 999.

Husztly András¹⁾ kolozsvári tanárnak „Jurisprudencia Hungarico-Transsylvanicá“-ja is (Szeben 1732), mely a jogtudomány alapelveit tisztázza.

A büntető jogot tárgyalta Bodó Mátyás²⁾ „Jurisprudencia criminalis“-ában (Pozsony 1751). — Cserey Farkas³⁾ pedig egy jogi szótárt hagyott kéziratban.

Az erdélyi jogról külön két kéziratban maradt mű szól. Az egyik Köleséri Sámuel⁴⁾ munkája: „Compendium juris Transsylvanicí“, a másik pedig, melynek címe: „Erdélyi jogtudós“, Inczedy József⁵⁾

Jogtörténetünkre vonatkozólag több jeles munkát mutathatunk föl e korszakból. Ilyen az említett Joni Jánosnak⁶⁾ „Commentatio historico-juridica de origine et progressu juris Hunno-Hungarici historia, a primis Hunnorum in Pannoniam susceptis demigrationibus, ad praesentia usque tempora continua annorum serie repetita“ (Lőcse 1727) című munkája, mely a szerző nagy tudományának és szorgalmának tanújele. — Kéziratban

¹⁾ Horányi Memoria Hung. II. 186. III. 695. Katona Hist. Crit. XXXIX. 960. Benkő Transsylv. II. 477. Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (Bud. Szemle VI. 1859. 47.)

²⁾ Katona Hist. Crit. XXXIX. 943.

³⁾ Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (Bud. Szemle VI. 1859. 47.) Benkő Transsylv. II. 445.

⁴⁾ Seivert Nachrichten 232.

⁵⁾ Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (Bud. Szemle VI. 1859. 47.)

⁶⁾ Bod. M. Athénás 123. Horányi Memoria Hung. II. 238. III. 694. Katona Hist. Crit. XXXIX. 963.

van Cs at á r y J á n o s ¹⁾ jogtörténete: „Succincta juris Hungarici historia“, melyhez a szerző becses irodalomtörténeti és könyvészeti adalékul a jogi könyvek jegyzékét csatolta. — C s o m ó s M i h á l y ²⁾ a jog és történet tanára a kolozsvári ref. collegiumban, egyéb jogi művek közt a magyar- és erdélyországi jog eredetéről, haladásáról és viszonyosságairól irt: „De ortu, progressu, fatisque jurisprudentiae Transsylvano-Hungaricae.“ (1758.)

Az egyházjogi művek sorából említést érdemel S z e r e d a y A n t a l ³⁾ gyulafejevári nagyprépost ifjúkori dolgozata: „Tripartita praxis judiciaria sacrorum in Ungaria et Transsylvania tribunaliū“ (Csiki klastrom 1760), mely a magyar- és erdélyországi egyházi törvényszékek joggyakorlatáról szól. — B o d P é t e r n e k ⁴⁾ három egyházjogi munkája van, u. m. „Judicaria fori ecclesiastici praxis“ (Szeben 1757), vagyis az egyházi törvényszékek joggyakorlata kérdések- és feleletekben; szól az egyházi jog elveiről s a perrendtartásról. „Synopsis juris connubialis“ (Szeben 1736), azaz a házassági jog kivonata, melyben a házasság szükségét, hasznát, kellemeit, s a nőtlenség káros voltát fejtegeti a szerző. A harmadik, mely kéziratban maradt, csak okiratgyűjtemény: „Constitutiones ac

1) H o r á n y i N o v a M e m o r i a I. 707.

2) H o r á n y i N o v a M e m o r i a I. 733. W e s z p r é m i S u c c. M e d. B i o g r. I I I. 137. K a t o n a H i s t. C r i t. X X X I X. 946.

3) B o d. M. A t h é n á s 359. B e n k ő T r a n s s y l v. I I. 456. K a t o n a H i s t o r. C r i t i c a X X X I X. 1007. L á n y i i. m. I I. 99. S z i l á g y i S. E r d é l y i r o d a l o m t ö r t. (B. S z e m l e V I. 1859. 303.)

4) M i k ó. B o d P. é s m u n k á i. (B. S z e m l e X V I. 1862. 42.)

determinationes consistoriales“, s tartalmazza az egyházi főtanácsnak végzéseit és canonait. — Végre *Hatvani István* ¹⁾ az uralkodóknak alattvalóik vallási meggyőződésére való befolyásáról értekezett: „De jure summorum imperantium in religionem et conscientiam civium commentatio“ (Debrecen 1758).

A többi jogi munka és értekezés közül röviden felsorolunk még néhányat. *Haner György Jeremiás* ²⁾ szász superintendens sokat foglalkozott az erdélyi szászok jogi viszonyaival, különösen az egyháziakkal. Ezekre vonatkozik több műve, u. m. „Fundamenta juris, quo clerus Saxonicus ex fundo Saxonico, decimas olim integras, postmodum autem pro locorum diversitate, unam pluresque earum quartas percipiendas habuit.“ (1747.) „Fundamenta juris pastorum in Transsylvania Saxonorum, in decimas incolarum fundi regii Valachicorum“ (1751). „Assertiones quaedam de privilegio Saxonum Transsylvanorum nationali, deque decimis eorundem historico-politicæ“ (1752). S végül: „Jurisdictio Saxonum Transsylvanorum ecclesiastica contra nonnullos ejus impetitores“ (1755). — *Váró Mihály* ³⁾ híres erdélyi ügyvéd „Idea actionum juridicarum“ című értekezést adott

---

¹⁾ *Horányi Memoria Hung.* II. 76.

²⁾ *Horányi Memoria Hung.* II. 74. III. 683. *Benkő Transsylv.* II. 519. *Katona Hist. Crit.* XXXIX. 957.

³⁾ *Benkő Transsylv.* II. 531. *Katona Histor. Critica* XXXIX. 1014. *Szilágyi S. Erdély irodalomtört.* (Bud. Szemle VI. 1859. 47.)

ki (Kolozsvár 1742). — Kendefi Elek gróf¹⁾, Hunyadmegye főispánja, a gyámok- és gondnokokról értekezett: „Dissert. jurid. de tutoribus et curatoribus.“ (1759.) — Végre Cseréy Elek²⁾, jog- és történettudós, bányafelügyelő és ítélőtáblai ülnök, különféle jogi és történeti munkák között „Praxis procuratoria“-t adott ki (Kolozsvár 1746).

---

¹⁾ Benkő Transsylv. II. 270, 482. Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (B. Szemle VI. 1859. 47.)

²⁾ Benkő Transsylv. II. 440. Siebenb. Quart. V. 1796. 221. Horányi Nova Mem. I. 719. K a t o n a Hist. Crit. XXXIX. 945. Szilágyi S. Erdély irodalomtört. (Bud. Szemle VI. 1859. 47.)
